

Ute Dietrich, Martina Winkler, *Okzidentbilder, konstruktionen und wahrnehmungen, Leipzig, 2000, str. 274*

У „менталним мапама” не само историје већ и осталих друштвених наука већ вековима се узима здраво за готово да је Европа, то јест њен западни део, природни центар сваког историјског дешавања. Све друго је „друго” или, пак, периферија. То је укратко изразио Виктор Иго речима „La France et l'Allemagne sont essentiellement l'Europe. L'Allemagne et la France sont essentiellement la civilisation” (цитирано према Winkler, с. 7).

Међутим, шта је „Европа” и где су њене границе, то није довољно истраживано. Постоји вишњ књига које проблематизују шта је Оријент (Едвард Саид), шта је Балкан (Марија Тодорова), шта је источна Европа (Лари Волф). Међутим, историја саме Европе је и даље усредсређена на Француску и Немачку, баш као у време Виктора Игоа.

У новембру 1998. године, у Лајпцигу су се срели истраживачи различитих профила да преиспитају шта се подразумева под појмом Европа, које вредности и вредновања, које предрасуде и стереотипи стоје иза тог појма, где се налази та Европа. Ова књига је резултат тог скупа.

Неки од прилога теже томе да преиспитају поједине вредности које се сматрају суштински европским. Једна таква вредност је рационализам, о чему је писао Јоханес Вајс (Johannes Weiss). Међутим, и сами европски научници (Фуко, Хорхајмер, Адорно) ту су вредност довели у питање (прилог Ангелике Магирос). И прилог Марка Брусотија (Marco Brusoti) бави се филозофима, подробније, Витгенштајновим, Шпенглеровим и Фрајзеровим текстовима о идентитету.

Често се сусрет са Другим, менталне представе о Туђем кристализирању у предрасудама. Хартвиг Калферкемпер (Hartwig Kalvekaemper) прати историју појма „предрасуда”. Осим тога, он оцртава како се слика о Страном помера од асимилације и размене до разграничења.

Прилог Увеа Брајтенборна (Uwe Breitenborn) о утицају западних модела забаве на источнотемачку телевизију, помало изненађује својом темом. Да ли ДДР не припада Западу? Дефиниција Европе која полази од модерне западноевропске слике ствара и такве тешкоће.

Читав блок од четири рада посвећен је односу према Западу и Европи народа који себе сматрају неспорним припадницима Запада, али им многи други и модерна историја то споре. У питању су Чеси, Словаци и Пољаци. Мартина Винклер истражује како је Карел Чапек излазио на крају са различитим концептима Европе и како је покушавао да свој народ смести у општеевропски концепт. Алфрун Клиемс проширује појам Запада на ваневропску Америку, описујући слику Америке чешког писца Јозефа Шкворецког. Ханс Кристијан Трепте анализира слику Европе у делима Јозефа Конрада, најчувенијег литерарног исељеника Пољске. Роберт Пинсент (Pynsent) упоређује приступ Европи два словачка „founding fathers” Штепана Лаунера и Људовита Штура.

Затим следи румунски део. Клаус Бохман (Bochmann) у чланку о односу Румуна и Мађара према Европи, пише о две различите ствари: део чланка је посвећен концепцијама Европе код та два суседна народа, други део се бави проблемом Трансилваније. Лариса Шипел (Schippel) је предузела једно семиотичко истраживање актуелних приступа Европи у румунском јавном животу, а Флавиус Соломон описује историјски развој „замисљања” Европе у Румунији, земљи која се налазила у специфичном раскораку западњачког културног модела и православне вере (сиц!)

Класично Друго у европској конструкцији идентитета одавно је била Русија. Драма европеизације Русије почиње још за Петра Великог, а управо се тиме бави Мартин Шулце Весел (Schultze Wessel). Веома је занимљив прилог Утрике Катје Зајлер (Seiler), посвећен у целости једном Горкијевом есеју о будаластом Иванушки. Горки наравно, критикује глорификацију „нишчих духом”, пасивности и покорности, речју, будаластог Иванушку као израз руске душе. Занимљиво да није споменула Ивана Чонкина, правога духовног „праука” Иванушкиног.

Јута Шерер (Scherer) се бавила геополитичким концепцијама у Русији, пре свега „евроазијским пројектом”. При том она анализира ставове Александра Солжењичина о Руској унији састављеној од словенских република и руског дела Казахстана, те ставове Нурсултана Назарбајева, казахстанског вође о „евроазијству”. Она ренесансу геополитике као дисциплине повезује са прокомунистичким и националистичким руским круговима. Готфрид Плагеман описује развој отоманског, схватања Европе, а касније, од исламског поимања света, преко пантуранских до проевропских концепција.

Следећи прилог иде даље на Исток. Камакши Мурти описује европске, пре свега немачке, стереотипе о Индији, имајући у виду пре свега Хермана Хесеа и Гинтера Граса.

Последњи рад о зборнику посвећен је питању да ли је читав пројекат Модерне самоодређујући (Uwe Kraehnke). То је добро изабран рад за

завршетак зборника, који се иначе бави пре свега проблемом самоодређења, пре свега Европљана, али и других, повлачењем граница између култура и конструкцијама идентитета.

Велика је штета што у овом зборнику није било ни речи о односу према Европи и Западу народа бивше Југославије, пре свега Словенаца, Хрвата, Срба и Муслимана. Јер, на простору бивше Југославије не само да је дилема европског или неевропског, западњачког или источњачког идентитета била веома честа већ је постала један од основних чворишта различитих спорења која су из културе, прешла у све сфере живота. Митологизоване представе о „предзиђу хришћанства” или браниоцима „часног крста” против западњачке декаденције, су коришћене као део идеолошке легитимације грађанског рата. Дакле, зборнику недостаје слика оног дела света где су дилеме о поимању Европе, попримили сурово конкретне облике.

Предраг Ј. Марковић